

Pintér Tibor:

BIZTONSÁGPOLITIKAI KIHÍVÁSOK MOZAMBIK CABO DELGADO RÉGIÓJÁBAN

DOI: [10.35926/HSZ.2023.3.6](https://doi.org/10.35926/HSZ.2023.3.6)

ÖSSZEFOGLALÓ: 2021 áprilisában bejárta a nemzetközi sajtót, hogy vis maior helyzetre hivatkozva a francia Total vállalat leállította Mozambikban a földgázkitermelési projektjét. Ezt az ASWJ iszlamista lázadó szervezet idézte elő, amikor megtámadta Palma kikötővárosát, amely az Afungi-félszigeten lévő földgázlelőhelyek egyik kapuja. A mozambiki kormány vonakodva bár, de külföldi segítséghez folyamodott, és ezzel elkezdődött a szervezet visszaszorítása. Az ország gazdaságának égető szüksége lenne a földgázkitermelés beindítására, de amíg az óriáscég a térséget instabillnak ítéli meg, addig a 2024-es időpont a kitermelés megkezdésére kezd egyre valószínűtlenebbnek tűnni. A tanulmány felvázolja, hogy Mozambik északi része, Cabo Delgado hogyan vált az Iszlám Állam egyik műveleti területévé, és mi az oka annak, hogy az ASWJ immáron négy éve folyamatosan a legkomolyabb biztonságpolitikai kockázati tényező a térségben.

KLUCSSZAVAK: Cabo Delgado, ASWJ, Filipe Nyusi, SADC, ISCAP, dzsihád, Palma

A SZERZŐRŐL:

Pintér Tibor PhD-hallgató (Szegedi Tudományegyetem – Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézet)

BEVEZETÉS

Mozambik a szubszaharai Afrika délkeleti részén található a maga több mint 31 milliós lakosságával és a mintegy 2500 km hosszú indiai-óceáni partvidékével. Szomszédos országai északról délre haladva: Tanzánia, Malawi, Zambia, Zimbabwe, a Dél-afrikai Köztársaság és Eswatini (korábban Sváziföld).¹ Az ország legészakibb tartománya Cabo Delgado, amely az elmúlt négy évben komoly biztonságpolitikai válságba süllyedt, ami az egész országra, sőt a régióra kihat.

2021-ben három fontos esemény történt, amelyek komoly hatással voltak a régióra. Az első 2021 március végén következett be, amikor egy erőszakos dzsihadista szervezet megostromolta Palma kikötővárosát, amely a mélytengeri földgázmezők kapujának tekinthető.² Ez az esemény egy láncreakciót indított be, mivel nem sokkal később – a második meghatározó eseményként – a Total francia energetikai óriás a térségben kialakult erőszak fokozódása miatt határozatlan időre felfüggesztette a 20 milliárd dolláros cseppfolyósítottföldgáz-projektjét

¹ Mozambique Overview. The World Bank. <https://www.worldbank.org/en/country/mozambique/overview#1> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

² Why Mozambique invited foreign troops to fight its jihadists. The Economist, 12. 08. 2021. <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2021/08/12/why-mozambique-invited-foreign-troops-to-fight-its-jihadists> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

1. ábra Cabo Delgado³

Mozambikban.⁴ A 2010-es évek legelején felfedezett tenger alatti gázmezőkből a kitermelést 2024-ben kezdenék meg, amitől a mozambiki kormány a térség gazdasági helyzetének javulását várja.⁵ A harmadik és legfrissebb történet pedig 2021 augusztusára esett, amikor egy ezerfős ruandai katonai egység jelent meg Cabo Delgadóban, ezen belül Mocímboa da Praia körzetben, visszafoglalva annak kikötővárosát, amely a dzsihadista támadások egyik első helyszíne volt. A ruandai hadsereg után a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC⁶) is csapatokat küldött a térségbe.⁷

³ Violence in Cabo Delgado: “Many have seen dead bodies along the way”. Medecins Sans Frontiers, 02. 04. 2021. <https://www.msf.org/violence-cabo-delgado-many-have-seen-dead-bodies-along-way> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁴ Francois De Beaupuy et al.: Total Suspends Mozambique LNG Temporarily on Security Threat. Bloomberg, 26. 04. 2021. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-04-26/total-suspends-mozambique-lng-indefinitely-on-security-threat> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁵ About the project. Mozambique LNG, 2022. <https://mzlng.totalenergies.co.mz/en/about-mozambique-liquefied-natural-gas-project> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁶ 1992-ben a régió kormányfői megállapodtak egy gazdasági fejlődést segítő integráció kialakításában SADC (Southern African Development Community) néven, amelynek a tagjai: Angola, Botswana, Comore-szigetek, Dél-afrikai Köztársaság, Eswatini, Kongói Demokratikus Köztársaság, Lesotho, Madagaszkár, Malawi, Mauritius, Mozambik, Namíbia, Seychelle-szigetek, Tanzánia, Zambia és Zimbabwe. Southern African Development Community. <https://www.sadc.int/> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 27.)

⁷ Joseph Hanlon: Mozambique insurgency: Rwanda leads the fightback. BBC, 06. 08. 2021. <https://www.bbc.com/news/world-africa-58079510> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

A tanulmány központi kérdése, hogy a külső, elsősorban a ruandai beavatkozás elég-e a térség olyan szintű stabilizálásához, hogy a Total visszatérjen. Ahhoz, hogy erre alapos választ tudjunk adni, szükség van Cabo Delgado megismerésére etnikai, vallási, szociológiai szempontból. Emellett fontos a dzsihadista szervezetet is vizsgálni, a fejlődési ívét felvázolni, és a mozambiki kormány válaszát is értelmezni, hogy az hogyan reagált a térségben uralkodó erőszakhullámra. A fókuszpontban az elmúlt négy év akciói és az azokra adott válaszok lesznek, de ezek megértéséhez szükség van az előzmények ismertetésére.

CABO DELGADO

A tartományt sűrű erdők és cserjék borítják, kiváló menedéket nyújtva az illegális szervezeteknek, csempészeknek. A területéhez tartozó szigetek ritkán lakottak vagy lakatlanok.⁸ A régiót a közbeszéd gyakran Cabo Esquecidónak, vagyis elfelejtett foknak nevezi, holott Mozambik függetlenségi harca innen indult el, innen származnak a legendás tábornokok és hősök, sőt az uralkodó párt, a Frelimo is itt született meg. Cabo Delgado mégis régóta Mozambik egyik legelhanyagoltabb tartománya. Fizikailag távol van a fővárostól, és az ország 1977–1992 közötti polgárháborúja alatt gyakorlatilag elszakadt déltől. A térség nagy részében rosszak a körülmények, a legtöbb társadalmi és gazdasági mutatóban az utolsó helyen áll az országon belül.⁹ A tartomány a negyedik legrosszabb a szegénység szempontjából, ami azért aggasztó, mert a népesség mintegy 53%-a 18 év alatti.¹⁰ A kormánypárt, a Frelimo a déli dominanciát részesíti előnyben, így az északi területek nem részesülnek nagyobb mértékben a gazdasági növekedésből.¹¹

Az elmaradottság és ezzel együtt a feszültség forrása még inkább a vallási és az etnikai szakadékokban keresendő. Pontos adatok nincsenek az iszlám vallásúak arányára vonatkozóan, de nagyjából a lakosság 17–19%-át teszik ki. Cabo Delgado lakossága körülbelül 2,5 millió fő,¹² és hozzávetőlegesen 55%-a muszlim.¹³ A gyarmati időszakban a portugál adminisztráció megpróbálta visszaszorítani az iszlám befolyását, mivel a muszlim lakosságot fenyegetésnek tekintette a gyarmati uralomra, mert a katolicizmust tekintették a portugál kultúra és identitás meghatározó jellemzőjének, emiatt próbálták egyre jobban kizárni őket

⁸ David M. Matsinhe – Estacio Valoi: The genesis of insurgency in northern Mozambique. Institute for Security Studies (ISS), Southern Africa Report 27, 10. 2019. <https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/sar-27.pdf>; Daveed Gartenstein-Ross et al.: The Evolution and Escalation of the Islamic State Threat to Mozambique. Foreign Policy Research Institute, 13. 04. 2021. <https://www.fpri.org/article/2021/04/the-evolution-and-escalation-of-the-islamic-state-threat-to-mozambique/> (Letöltések időpontja: 2022. 04. 14.)

⁹ Civil Society Observatory of Illicit Economies in Eastern and Southern Africa. Global Initiative, Risk Bulletin Issue 7, 04–05. 2020, 7. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/05/GI-Risk-Bulletin-007-04May1845-proof-5.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.); Matsinhe–Valoi: i. m. 12–13.

¹⁰ Paulo Conceição João Faria: The rise and root causes of Islamic insurgency in Mozambique and its security implication to the region. IPSS, Volume 15, 2021, 6–7. <https://media.africportal.org/documents/Policy-Brief-The-rise-and-root-causes-of-Islamic-insurgency-in-Mozambique-1.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

¹¹ Pezu C. Mukwakwa: Mozambique Conflict Insight. IPSS – Institute for Peace and Security Studies. Vol. 1, 04. 2020, 2. <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/2021-04/MOZAMBIQUE-Conflict-Insights-vol-1-Conflict-Insight-and-Analysis-1.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

¹² Country: Mozambique – Provinces. Joshua Project, 2022. <https://joshuaproject.net/countries/mz> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

¹³ Tim Lister: Jihadi Insurgency in Mozambique Grows in Sophistication and Reach. CTC Sentinel, Volume 13, Issue 10, 10. 2020, 36. <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2020/10/CTC-SENTINEL-102020.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

az asszimilációból. Észak-Mozambikban ráadásul Portugália igazodott a nem muszlim etnikai csoportokhoz, elmélyítve ezzel a régóta fennálló etnikai-vallási szakadékat. Bár Portugália tett erőfeszítéseket az iszlám terjedésének megfékezésére, az iszlámra történő áttérés gyorsan növekedett, különösen a szúfizmus elterjedése miatt.

Az 1975-ös függetlenség után a Frelimo kormánypárt a vallási tanítások betiltásával próbálta szekularizálni a társadalmat, az elmúlt 20 évben azonban a kormány álláspontot váltott, vízumot és tartózkodási engedélyt adott a külföldi muszlim missziós szervezeteknek. Ennek eredményeként az észak-mozambiki diákokat külföldre küldték, hogy tanulmányokat folytassanak rangos, bár konzervatív iskolákban Ugandában, Szomáliában, Kenyában, Szudánban és Szaúd-Arábiában. Ezek a kapcsolatok lassan megváltoztatták Mozambik iszlám közösségeinek jellegét.¹⁴

Az etnikai ellentéteket illetően a térség part menti részén az mwani csoport helyezkedik el, akiknek zöme, majdnem 90%-a az iszlám vallást gyakorolja. Létszámuk körülbelül 157 ezer főre tehető.¹⁵ Velük szemben áll a makonde etnikai csoport, a számuk hozzávetőlegesen 567 ezer, akiknek több mint 80%-a iszlám vallású, de a gyakorlatban inkább a hagyományos ősi vallásukat gyakorolják.¹⁶ Utóbbiak már a gyarmati időktől kezdve a legbefolyásosabb hivatali pozíciókat birtokolják, mélyítve a szakadékat a két etnikum között.¹⁷ A makondei elit elüldözte a helyieket a földjeikről, amelyeket végül a bányászati és a szénhidrogén-koncesszió birtokosainak osztott ki. A csalódott kereskedők, bányászok, kilátástalanságba süllyedt fiatalok vagy elvándoroltak, vagy maradtak és próbáltak az illegális kereskedelem-ből megélni, illetve hangot adni az elégedetlenségüknek.¹⁸ Ugyanakkor a számadatok azt támasztják alá, hogy nemcsak Mozambikban, de még Cabo Delgadoiban is kisebbségben élő népcsoportokról beszélünk.

AZ ISZLAMISTA FIATALOK RADIKALIZÁLÓDÁSA

A 2010-es évek elején az észak-mozambiki jelentések egy olyan muszlim alcsoportról szóltak, akiknek tagjai főleg borotvált fejű, turbánt és fekete rövidnadrágot viselő fiatal férfiak, akik fegyverekkel és cipőkkel léptek be a mecsetekbe. A csoport helyi mecsetek szentsége iránti tiszteletlensége bizonyíték a nézetükre, miszerint az iszlám egyéb gyakorlata törvénytelen, továbbá nem érdekeltek az állam és az iszlám intézmények együttélésében és együttműködésében. A csoport hivatalos közleményének hiányában nehéz meghatározni annak pontos hovatarozását. Az Ansar al-Sunna és az al-Shabaab mellett a csoportot újabban Ansar Al-Sunna Wa Jamma (ASWJ) néven is emlegetik, bár nincs

¹⁴ Dorina A. Bekoe et al.: Extremism in Mozambique: Interpreting Group Tactics and the Role of the Government's Response in the Crisis in Cabo Delgado. Institute for Defense Analyses, 03. 2020, 3–4. <https://www.ida.org/-/media/feature/publications/e/ex/extremism-in-mozambique-interpreting-group-tactics-and-the-role-of-the-governments-response/d-13156.ashx> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

¹⁵ Mwani in Mozambique. Joshua Project, 2022. https://joshuaproject.net/people_groups/13902/MZ (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

¹⁶ Makonde in Mozambique. Joshua Project, 2022. https://joshuaproject.net/people_groups/13427/MZ (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

¹⁷ Lister: i. m. 2–3.

¹⁸ Stemming the Insurrection in Mozambique's Cabo Delgado. International Crisis Group, Report N° 303, 11. 06. 2021, 6–9. <https://icg-prod.s3.amazonaws.com/303-mozambique-cabo-delgado%20%281%29.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 31.)

dokumentált kapcsolat a hasonló nevű szomáliai csoporttal.¹⁹ Az egyszerűség kedvéért a csoportot a későbbiekben ASWJ-nek fogom nevezni.

A csoport néhány tagját helyben toborozták, elsősorban munkahelyi ígérekkel és oktatási ösztöndíjakkal. Vannak arra utaló jelek, hogy páran külföldről érkeztek, ideértve Tanzániát, Ugandát, Kenyát és a Kongói Demokratikus Köztársaságot. A helyi nyelveken kívül szuahéli és arab nyelven beszélnek. Az iszlám olyan nézetét vallják, amelyet a térség iszlám hatóságai elutasítanak és elítélnek.²⁰ A csoport vezetői Aboud Rogo Mohammedre hivatkoztak, aki állítólag támogatást nyújtott a szomáliai al-Shabaabnak, amiért felkerült az ENSZ Biztonsági Tanácsának szankciólistájára. Rogót 2012-ben Mombasában lelőtték. Ennek ellenére prédikációinak felvételei továbbra is terjednek a szuahéli part mentén, és népszerűvé váltak Észak-Mozambikban. Rogo erősen politikai, radikális tanításai az elit és a vállalatok gazdagodását ítélik el, ami a helyi lakosságot tovább károsítja, valamint tele van államellenes retorikával. Az észak-mozambiki gazdasági és politikai helyzetre tekintettel Rogo prédikációi vonzóvá váltak a korábban említett sértett csoportok körében.²¹ Amikor 2015 előtt a csoport először megjelent Mocímboa da Praiában, konfrontáció alakult ki a tagjai és a helyi vallási vezetők között.²²

Ezek után a toborzási folyamatok is beindultak, ami három módon történt. Az első a házassági kapcsolatok révén. A Tanzániából, Kenyából és más országból származó, Mocímboa da Praiában letelepedett férfiakat a házassági kapcsolataik miatt a helyi családok védték: megérkezésükkor helyi nőket vettek feleségül, és a házassághoz telket kaptak hozományként a családfőtől. A második toborzási opciót a madraszák jelentik. Bár nem nyújtanak formális oktatást, de olyan helyzetben, ahol az oktatási rendszer és általában a közszolgáltatások gyengék – mint különösen Mocímboa da Praia legtávolabbi területein –, a legszegényebb családok a madraszákhoz vagy Korán-iskolákhoz fordulnak, amelyek etetik a gyermekeiket, és menedéket is nyújtanak nekik. Az ASWJ madraszái pedig az országban a hagyományosnál harciasabb iszlám formát terjesztenek. Végül pedig a többi szélsőséges csoporthoz hasonlóan az ASWJ is olyan közösségi hálózatokat használt, mint a Facebook, a Twitter és a WhatsApp, melyeket a csoport tevékenységeivel és a kommunikációval kapcsolatos információk terjesztésére is használtak. Az üzenetek egyértelmű dzsihadista tartalommal bírtak. Ezekkel a toborzási módokkal rá tudták venni Észak-Mozambik fiataljait, hogy kezdjék el elszigetelni magukat a világtól, amelyben élnek, és csatlakozzanak a csoporthoz. Ennek következtében az ASWJ egy kis csoportból egy legalább 300 fős radikális fegyveres csoporttá vált.²³ A szervezet túlnyomórészt olyan mwani fiatalokból áll, akik történelmileg muszlimok, és akiknek megélhetése és identitása a part menti erőforrásokban és kultúrában gyökerezik.²⁴

¹⁹ Bekoe et al.: i. m. 4–5.

²⁰ Matsinhe–Valoi: i. m. 8.

²¹ Bekoe et al.: i. m. 5–6.

²² Saide Habibe et al.: *Islamic Radicalization in Northern Mozambique – The Case of Mocímboa da Praia*. IESE Scientific Council, 09. 2019, 12. https://www.iese.ac.mz/wp-content/uploads/2019/12/cadernos_17eng.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

²³ Uo. 16–19.

²⁴ Emília Columbo: *Northern Mozambique at a Crossroads – Scenarios for Violence in the Resource-rich Cabo Delgado Province*. CSIS, 10. 2019, 1. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/191018_Columbo_NorthernMozambique_WEB.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

2017 – EGY ÚJ FEJEZET KEZDETE

2015 körül az ASWJ vezetői elkezdtek kiképzőtáborokat létesíteni Cabo Delgado északi kerületeiben, és létrehoztak egy döntéshozó tanácsot, amely állítólag a katonai stratégia kidolgozásáért volt felelős.²⁵ 2017. október 5-től egy új erőszakhullám vette kezdetét. Harminc fegyveres, álarcos férfi rohamozta meg a rendőrséget Mocímboa da Praia-ban, aminek következtében két támadó és három rendőr halt meg.²⁶ A csoport az első támadását követő hónapokban csupán két-három kisebb léptékű támadást hajtott végre, elsősorban Palma, Mocímboa da Praia és Macomia lakói ellen. 2018 májusától havi 6-7 támadásra nőtt az ASWJ kapacitása. 2019 közepére, a felkelés második teljes évére a csoport havonta átlagosan 16 támadást indított.²⁷

Érdemes erről az időszakról néhány tendenciát megemlíteni. Először az ASWJ brutálitását kell kiemelni. A támadásaik lefejezéssel és gyújtogatással jártak, leginkább akkor, amikor falvak voltak a célpontok. A második fontos tényező a zsákmányszerzés volt, amiért üzleteket támadtak meg, hogy a számukra szükséges ellátást biztosítsák. Viszonylag sértetlenül hagyták a civileket, viszont megölték azokat a boltosokat, halászokat és más civileket, akik ellenálltak annak, hogy befogják őket az áru hordására. Meg kell említeni a célobjektumokat is. E téren az ASWJ viszonylag következetesnek volt mondható. Kormányzati létesítmények, például kórházak, adminisztratív helyszínek és katonai bázisok szerepeltek a listán, a falvak esetében pedig a vállalkozók. 2019-ig a csoport támadásainak gyakorisága kis kivételtől eltekintve folyamatosan nőtt, ami utalhat a harcosok számának és az erőforrások növekedésére.²⁸

A pénzügyi források növekedésével az ASWJ képes volt hatékonyabbá tenni a működését, fegyvereket szerezni és gazdasági ösztönzőket kínálni a toborzottnak, ideértve a családjuk pénzügyi támogatását és új vállalkozások alapítását. Valószínűleg a Cabo Delgadóban működő tiltott tevékenységek láncolatának a részesei lehetnek, úgymint a fa, a szén, az elefántcsont és a gumi kereskedelme, emellett a csoport hazai és külföldi adományokat is kaphat.²⁹ Bár néhány támadást lőfegyverrel felfegyverzett támadók követtek el, a legtöbb halálesetet bozótvágókkal okozták. Egyesek szerint azért használják ezeket, mert olcsók és viszonylag könnyen hozzáférhetők, bár Mozambik jelentős fegyverlerakatokkal rendelkezik, ami egyfajta polgárháborús örökségnek tekinthető. Különböző becslések szerint a rejtett fegyverek száma az országban 24–81 ezer között van. Ez kiegészül az illegális fegyverekkel, amelyeket vélhetően egész Kelet-Afrikában forgalmaznak.³⁰

A csoportnak vélhetően kiképzőtáborai vannak Észak-Tanzániában Kibiti kerületben és a Nagy-Tavak régióban. Arról is beszámoltak a térségben, hogy az újoncokat belföldön képzik ki a mozambiki határőrség és rendőrség egykori tagjai. Nemzetközi viszonylatban az ASWJ valószínűleg a szomszédos Tanzániába, Kenyába és Szomáliába vezet fiatalembereket vallási és katonai kiképzés céljából. 2018 közepére a mozambiki hatóságok

²⁵ Gartenstein-Ross et al.: i. m.

²⁶ Bekoe et al.: i. m. 7.

²⁷ Bulama Bukarti – Sandun Munasinghe: The Mozambique Conflict and Deteriorating Security Situation. Tony Blair Institute for Global Change, 06. 2020. 4. https://institute.global/sites/default/files/2020-06/Tony%20Blair%20Institute%2C%20The%20Mozambique%20Conflict%20and%20Deteriorating%20Security%20Situation%2C%2019%20June%202020_3.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

²⁸ Bekoe et al.: i. m. 7–11.

²⁹ Bukarti–Munasinghe: i. m. 6.

³⁰ Bekoe et al.: i. m. 13.

hat férfit azonosítottak az ASWJ vezetői köréből,³¹ akiknek feltételezhetően kapcsolatai vannak Szomáliával, Kenyával, Ugandával, Kongóval, Tanzániával, Szudánnal és Szaúd-Arábiával. Úgy tűnik azonban, hogy akár 30 operatív vezető és parancsnok vezetheti a felkelést.³² 2018-ig nem volt ismert a szervezet konkrét célja. 2022 januárjában egy videó látott napvilágot, amelyen hat civil ruhába öltözött iszlamista volt látható, akik közül öten AK-47 gépkarabélyt viseltek. Az egyik parancsnok Mozambik hivatalos nyelvén, portugálul beszélt, miközben arabul a Korán verseire hivatkozott, és kijelentette, hogy a csoport célja a mozambiki kormány megdöntése és helyettesítése egy olyan társadalommal, amely a saría törvényeket követi.³³

A BIZTONSÁGI ERŐK ÁLLAPOTA ÉS A KORMÁNY REAKCIÓJA

A mozambiki hadsereg (Forças Armadas de Defesa de Moçambique – FADM) részéről kezdetben nem volt komoly fellépés a támadókkal szemben. Hogy ezt a szituációt megfelelően értékelni lehessen a mozambiki biztonsági erők bemutatására, ahhoz annak jellemzésére van szükség. A FADM mellett a rendőrség egy gyorsreagálású egysége is tevékenykedik (Unidade de Intervenção Rápida – UIR). Egyfajta megosztottság figyelhető meg, mivel az előbbi a Védelmi Minisztérium, utóbbi pedig a Belügyminisztérium irányítása alá tartozik.³⁴

A hadsereg állapota a polgárháború befejezése óta folyamatosan romlik. Az 1992-es megállapodás részeként az akkor 30 ezerben megállapított haderő felét a vesztes Renamokatonáknak kellett kitennie. Az összlétszám viszont drasztikusan csökkenni kezdett, 1995-re mindössze 12 ezerre volt tehető, és a vesztes fél, a Renamokatonák aránya is csak 30% körül mozgott. A helyzet a következő húsz évben sem javult, ami két dologra vezethető vissza. Az egyik a toborzási erőfeszítések hiánya vagy kudarcba fulladása, leginkább a Renamokatonák részéről, mert a katonái nem igazán akartak bevonulni egy közös hadseregbe. A második magyarázat a mérvadóbb, és itt a Frelimo vezetői rétege a kulcs. Armando Guebuza az elnökségének idején (2005–2015) igyekezett a hadsereg reformját és beruházását minél jobban lassítani, mivel tartott attól, hogy ezzel a rivális párt visszaerősödne. Ezzel párhuzamosan az UIR fejlődése ellentétes utat járt be. Guebuza elnöksége alatt jobban felszerelt volt más egységekhez viszonyítva, amelyekre az alulfinanszírozottság volt jellemző. A válság kirobbanásával fő biztonsági szervként lépett elő.³⁵

A kormány szemszögéből egyfajta kétarcúság figyelhető meg. A kormány médiája bűnözőkként, gonosztevőkként azonosította a lázadókat, miközben három mecsetet zártak be, és a gyanúsítottak bebörtönzése is megkezdődött. Viszonylag jól felszerelt, fegyveres csapatokat mozgósított Cabo Delgadoba olyan rendkívüli hatáskörökkel, amelyeket az alkotmány nem tesz lehetővé, mint például a gyanúsítottak, különösen az újságírók bebörtönzése. 2018-ig egyre több, média és a nem kormányzati szervezetek beszámolója kezdett napvilágot látni Mozambik északi részén a növekvő instabilitásról. Ekkor a kormány elkezdte korlátozni az újságírók beutazását, erősen redukálva ezzel az információáramlást, csökkentve a helyzet

³¹ Abdul Faizal, Abdul Raim, Abdul Remane, Ibn Omar, „Salimo” és Nuno Remane.

³² Bukarti–Munasinghe: i. m. 5.

³³ Uo. 9.

³⁴ Francisco Almeida dos Santos: War in resource-rich northern Mozambique – Six scenarios. CMI Insight, 05. 2020, 5. <https://www.cmi.no/publications/file/7231-war-in-resource-rich-northern-mozambique-six-scenarios.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 29.)

³⁵ Stemming the Insurrection in Mozambique's... i. m. 25–26.

súlyosságáról szóló hírek számát a nemzetközi közösség felé.³⁶ A biztonsági erők a tömeges letartóztatásokkal és ellentámadásokkal tovább fokozták a helyi sérelmeket.³⁷

Ekkor a legaktívabb nemzetközi szereplő Tanzánia volt. 2017 második felében és 2018-ban a biztonsági erői razziákat tartottak a Mozambikkal szomszédos határvidéken, miután bevették a Kibitiben tevékenykedő iszlamista fegyveresek fellegvárát. Az onnan elmenekülők egy része csatlakozhatott az ASWJ-hez. Tanzánia – a mozambiki kormány beleegyezésével – a határon túl is üldözte őket. 2018 elején a mozambiki média bejelentette, hogy 400 embert vettek őrizetbe északon, akik közül 50 fő tanzániai állampolgár volt.³⁸

A STRATÉGIAI MEGÚJULÁS

2019 egy fontos állomásnak tekinthető mind a kormány, mind pedig az ASWJ számára. Utóbbinál változás volt kibontakozóban, aminek az első jele egy fénykép formájában jelent meg, amelyen hat fegyveres van egy zászló előtt. A kép 2018 májusában kezdett terjedni a titkosított Telegram platformon azzal az üzenettel, hogy az ASWJ hűséget fogadott Abu Bakr al-Baghdadinak, az Iszlám Állam (ISIS³⁹) kalifájának. Ezt sokáig nem kísérte válasz, így elképzelhetőnek tartották, hogy a csoportnak csak egy része fogadott hűséget.⁴⁰ Végül 2019 áprilisában az Iszlám Állam bejelentette az Iszlám Állam Közép-afrikai Tartományának (ISCAP – Islamic State Central Africa Province) létrehozását.

Az ASWJ hivatalos elismerése az ISCAP részeként 2019. június 4-én következett be, amikor az Iszlám Állam kiadta első hivatalos közleményét, amelyben egy mozambiki támadást vállalt magára.⁴¹ Csatlakozása az Iszlám Államhoz lehetővé teszi a szervezet egy életképes dzsihadista regionális és nemzetközi szintű szereplőként történő elismerését. A státusz vonzhatja a harcosokat az Iszlám Állam műveleteiből az egész világon, valamint növelheti a helyi legitimitást azok között, akik szimpatizálnak a csoporttal. Sőt, 2019 második felében az Afrikai Unió hírszerzése szerint megjelentek az Iszlám Állam operatív munkatársai is Mozambikban.⁴²

A harcosok fegyverarzenálja a kezdetekhez képest bővült. Ebben jelentős szerepe volt a kormány biztonsági erőitől összecsapások és rajtaütések során zsákmányolt fegyverzetnek. Eleinte az AK–47 típusú gépkarabélyok domináltak, idővel aknavetőkre és kormányzati járművekre is szert tettek. A szárazföldön a harcosok ügyesen kezelték az egyidejű támadások koordinálását a különböző körzetekben, és a harctéri taktikában is jelentősen fejlődtek.⁴³ 2019-től a csoport fejlettebb anyagokat, szakértelmet és erőforrást használt fel házi készítésű robbanóanyagok készítéséhez.⁴⁴

A csoport eddig is képes volt koordinálni több egység egymástól nagy távolságokban végrehajtott támadásait, de kezdetekben a méretük és a céljaik kisebbek voltak. Az ASWJ gyors egymásutánban nagyszabású razziákat kezdett szervezni, például a kerületi székhelyeken.

³⁶ dos Santos: i. m. 5.; Bekoe et al.: i. m. 22–23.

³⁷ Stemming the Insurrection in Mozambique's... i. m. 43.

³⁸ Lister: i. m. 5–6.

³⁹ Islamic State of Iraq and Syria.

⁴⁰ Tore Refslund Hamming: The Islamic State in Mozambique. *Lawfare*, 24. 01. 2021. <https://www.lawfareblog.com/islamic-state-mozambique> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁴¹ Uo.

⁴² Bukarti–Munasinghe: i. m. 7–8.

⁴³ Stemming the Insurrection in Mozambique's... i. m. 18.

⁴⁴ Bekoe et al.: i. m. 13.

Az első nagyobb szabású rajtaütések közül 2020. március 23-án 100 felkelő rövid ideig elfoglalta Mocímboa da Praia, a mozgalom szülőhelyének egyes részeit. 2020. május 29-én több mint 90 harcos blokkolta a legtöbb utat Macomia felé – 100 kilométerre délnyugatra Mocímboa da Praia városától –, majd elfoglalták a várost, utána pedig visszavonultak a biztonsági erők ellentámadását elkerülve.⁴⁵ Utóbbi igazolja azt a feltevést, hogy a felkelők célja a szuahéli part mentén a muszlim szultanátusok által történelmileg ellenőrzött területek feletti ellenőrzés helyreállítása. Ez a történelmi követelés játszáná a kalifátus narratíváját és a csoport legitimációs igényét. A csoport egyre inkább partraszállási helyeket, közlekedési csomópontokat támadott meg, vagyis a bevételeinek növelésére és Cabo Delgado belső területeinek elérésére koncentrált.⁴⁶

A csoport továbbra is rajttütésszerű támadásokat hajt végre, amelyekben a legnagyobb veszteséget a civilek szenvedik el, nem is beszélve a csonkításokról és a lefejezésekről. E támadások során a fegyveresek gyakran kifejezetten utasítják a civileket, hogy hagyják el otthonukat, és soha ne térjenek vissza. Ennek eredményeként Cabo Delgado néhány konfliktus által érintett kerületének hatalmas területei mára jelentősen elnéptelenedtek. Ennek ellenére a fegyveresek időről időre kegyelmet mutatnak, alkalmanként élelmiszert, sőt biztonságos útvonalakat biztosíthatnak a lakóknak a tűzvonalból, illetve azt mondják a civileknek, hogy az igazi ellenség az állam, nem pedig ők. A toborzók pedig tartják a kapcsolatot azokkal a közösségekkel, amelyek a konfliktus sújtotta területeken való tartózkodás mellett döntöttek. Ez alapot ad egy hatékony hírszerző rendszer kiépítéséhez. Biztonsági források szerint a fegyveresek nemcsak a civil lakosság közé épültek be, hanem a biztonsági egységekbe is. A harcosok gyakran nem sokkal a biztonsági erők távozása után támadják meg az adott területet, ami azt sugallja, hogy előre ismerik ellenségeik mozgását. Támadáskor olykor a biztonsági erők illegálisan beszerzett egyenruháját viselik, összezavarva a civileket és a katonákat. Emellett a csoport a hadseregből dezertáltakat is bevonzott.⁴⁷

A KATONAI MAGÁNVÁLLALATOK MEGJELENÉSE

A mozambiki hadsereg állapota továbbra sem javult, ráadásul a beléjük vetett bizalom egyre inkább csökkent, és nemcsak a lakosság, hanem a kormány részéről is. Előbbinél az az indok, hogy a katonák többségét a déli területekről sorozták be, akik közül sokan nem beszélnek a helyi nyelvet és gyenge a felszereltségük, ami azt eredményezi, hogy gyakran nem tudnak megfelelően reagálni a lázadók meglepetésszerű támadásaira. Ahogy korábban szó volt róla, a kormány nem akarta megerősíteni a hadsereget. 2019-re Filipe Nyusi elnök azonban pathhelyzetbe került, hiszen a nemzeti hadsereg nem tudta biztosítani a konfliktus katonai megoldását, viszont a helyzet Cabo Delgadóban súlyosabbá vált, és cselekedni kellett. Ezt a problémát jól körvonalazza az elnök retorikája, mivel korábban közönséges bűnözőknek, majd az ENSZ Közgyűlésén már globális bűnözőknek titulálta a Cabo Delgado-i szélsőségeket.⁴⁸ A kormány próbálta leplezni a humanitárius válságot, el akarta kerülni, hogy

⁴⁵ Jason Warner et al.: *Outlasting the Caliphate: The Evolution of the Islamic State Threat in Africa*. CTC Sentinel, Volume 13, Issue 11, 11–12. 2020, 26. <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2020/11/CTC-SENTINEL-112020.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁴⁶ Civil Society Observatory of Illicit Economies... i. m. 16–17.

⁴⁷ *Stemming the Insurrection in Mozambique's...* i. m. 18–20.

⁴⁸ Civil Society Observatory of Illicit Economies... i. m. 7–8.

a konfliktus nemzetközivé váljon.⁴⁹ A Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC) nyomás alá helyezte Nyusit, kilátásba helyezve a regionális beavatkozás lehetőségét. Az elnök nagy valószínűséggel azért állt ellen az ilyen beavatkozásnak, mert nem akarta megnyitni Cabo Delgado-t a kíváncsi szemek előtt.⁵⁰

Így 2019-ben egy köztes megoldást választott, ami a katonai magánvállalatok (Private Military Company – PMC) bevonását jelentette. Az első ilyen az orosz Wagner-csoport volt. 2019. augusztus 22-én Nyusi találkozott Moszkvában Putyinnal, ahol a lehetséges együttműködésről volt szó, aminek következtében néhány héttel később megjelent Cabo Delgado-ban a Wagner-csoport, hogy szembenézzen a radikális iszlamistákkal.⁵¹ Körülbelül 200 zsoldost vetettek be harci helikopterekkel. A felkelőkkel folytatott harcok során a források zöme 5–10 fő közé teszi az elesett zsoldosok számát, ami először visszavonulásra, később kivonulásra készítette a csoportot.⁵² A kudarc legfőbb oka, hogy nem voltak korábbi tapasztalataik és ismereteik a térségben zajló folyamatokról, viszonyokról, valamint gyenge volt a helyismeretük.⁵³

A Dyck Advisory Group (DAG) számára azonban nem volt idegen a terület a 2013-as orvvadászat elleni tevékenységük révén. A dél-afrikai PMC feladata elsősorban a szükséges légi támogatás biztosítása volt. A beavatkozás itt is veszteségekkel kezdődött, mivel 2020 nyarán helikoptert és felderítő-repülőgépet veszített. Viszont hasznos légi támogatást tudott nyújtani, amivel megakadályozták a felkelők benyomulását a stratégiai fontosságú városokba. A DAG hátránya műszaki okokra vezethető vissza, mivel repülőeszközeik nem tudtak éjszaka üzemelni, illetve a konfliktustól csak messze délre tudtak tankolni. Amellett, hogy a DAG szerződését a régió belül meghosszabbították, a mozambiki kormány behozta az afrikai székhelyű globális repülőgép- és technológiai vállalatot, a Paramount Groupot is. A Paramount Group nem szállít személyzetet vagy zsoldosokat a kormányoknak, hanem felszerelést és megfelelő képzést biztosít.⁵⁴ Utóbbi 2021 februárjában kiegészült a dubaji székhelyű Burnham Global konzorciummal.⁵⁵

INTENZÍV VÁLTOZÁSOK, INSTABIL HELYZET

A Total 2019-ben – amikor belépett a földgázkitermelő projektbe – arra kötelezte a kormányt, hogy az garantálja a biztonságot az Afungi-félsziget peremén, különben a több milliárd dolláros beruházás veszélybe kerül. A DAG 2021 februárjában lecsapott az ASWJ egyik bázisára Mocímboa da Praia közelében, annyira stabilizálva a területet, hogy a Total folytassa az építkezést. Ezek után az ASWJ végrehajtotta azt a támadást, amely nemzetközi színtérré

⁴⁹ dos Santos: i. m. 3.

⁵⁰ Stemming the Insurrection in Mozambique's... i. m. 29.

⁵¹ Sergey Sukhankin: Russian Mercenaries Pour Into Africa and Suffer More Losses (Part One). Eurasia Daily Monitor, Volume 17, Issue 6, 21. 01. 2020. https://jamestown.org/program/russian-mercenaries-pour-into-africa-and-suffer-more-losses-part-one/?fbclid=IwAR3_XbVGR_D-zd9sDbfrcTUdLVoyFjN2nI3ETu5c5v_e5EqDBRFh20TtODc (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁵² dos Santos: i. m. 9.

⁵³ Mozambique and the Fight Against Insurgency. Global Risk Insights, 08. 02. 2021. https://globalriskinsights.com/2021/02/too-many-mercenaries-in-mozambique/?fbclid=IwAR199gy2YfqRr5GfnQgXpBZoLiOhn5B_4fAHiBofMdwKjvPUPb33pkeXdqQ (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ Borges Nhamirre: Will foreign intervention end terrorism in Cabo Delgado? Institute for Security Studies, 05. 11. 2021, 4. <https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/policy-brief-165.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 31.)

emelte az addig belföldinek titulált konfliktust: 2021. március 24-én egy gépfegyverekkel és gránátvetőkkel rendelkező mintegy 120 főből álló csoport megtámadta Palma városát, lerombolta a kormányzati épületeket, kirabolta a bankot, lerohanta a fegyverraktárakat, és több tízezer embert kényszerített menekülésre.⁵⁶ A márciusi események következtében a Total *vis maiornak* nyilvánította a helyzetet, és felfüggesztette a 20 milliárd dolláros cseppfolyósított-földgáz-projektjét Mozambikban. Ez komoly érvágás az ország számára, mivel a 2024-re kitűzött dátum a kitermelés megkezdésére erősen kétségessé vált.⁵⁷ A szituáció súlyosságát mutatja, hogy 2021 nyarának végéig 3100 embert öltek meg, és 820 ezren menekültek el.⁵⁸

Filipe Nyusi egyre nagyobb nyomás alá került a nemzetközi közösség által. Főleg az SADC tagállamai révén, akik egy együttes haderőt akartak bevetni a térségben, de Nyusi tétova kijelentéseket tett ez ügyben, mivel szerinte egy ilyen egységet nehéz lenne irányítani. Ezzel párhuzamosan a nyitás a külföldi erők felé Ruandában történt, ahol Paul Kagame elnökkel tanácskozott, és a középpontban a ruandai erők állítólagos bevetése szerepelt.⁵⁹ Végül 2021 júliusában Ruanda egy 1000 fős harcedzett egységet küldött, hogy a lázadóktól megtisztítsa a térséget.⁶⁰

A beavatkozás legitimitását egy 1990-es általános együttműködési megállapodás adja, amelyet az akkori ruandai és mozambiki elnök írt alá, és ezt Nyusi és Kagame 2016-ban megújította.⁶¹ Továbbá Ruanda attól tart, hogy a kelet-kongói és az észak-mozambiki dzsihadizmus Ruandába is átgyűrűzhet, két oldalról fenyegetve ezzel az országot. Mindez erősítette Kagame elhatározását a fellépésre. A legnagyobb siker 2021. augusztus 8-án következett be, amikor a Ruandai Védelmi Erők (Rwanda Defence Force – RDF) visszafoglalták Mocímboa da Praiát. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a felkelőket legyőzték. A ruandai katonák inkább bevonultak a városba, vagyis az ASWJ harcosai kivonultak, elkerülve a nyílt összecsapást. Inkább visszahúzódtak vidékre, visszarendeződve a gerillaakciókhoz.⁶²

Miután a ruandai katonák elkezdték tevékenységüket Mozambikban, a SADC kontingense is megérkezett 2021 augusztusában. A művelet a SADC Missziója Mozambikban (SADC Mission in Mozambique – SAMIM) elnevezést kapta. A háborús övezet közelébe, Pembába a Dél-afrikai Köztársaság hajói és repülőgépei települtek át, majd páncélozott konvojokkal körülbelül 800 katona is érkezett a térségbe. Botswana páncélozott járművekkel és 300 katonával járult hozzá a misszióhoz.⁶³ A ruandai és SAMIM-katonák aktív szerepvállalása mellett más missziók is működnek a térségben.

2021. március 15-én az Amerikai Egyesült Államok Mozambikkal együttműködve egy két hónapos közös kombinált csereprogramot (Joint Combined Exchange Training – JCET) indított el, amelynek keretében az amerikai különleges műveleti erők képezik ki a mozam-

⁵⁶ Stemming the Insurrection in Mozambique's... i. m. 14–16.

⁵⁷ De Beaupuy et al.: i. m.

⁵⁸ Hanlon: i. m.

⁵⁹ Stemming the Insurrection in Mozambique's... i. m. 30–31.

⁶⁰ Rwanda, Mozambique forces recapture port city from rebels. Al Jazeera, 08. 08. 2021. <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/8/rwanda-mozambique-forces-recapture-port-city-from-rebels> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁶¹ Nhamirre: i. m. 6.

⁶² Why Mozambique invited... i. m.

⁶³ Hanlon: i. m.

biki tengerészgyalogosokat a dzsihadisták megfékezésére.⁶⁴ Ezt követte júniusban egy újabb program, amely harcászati szintű sebesültellátást és életmentő kiképzés tartalmazott. Végül augusztus 9-én elindították a második JCET-et, amelynek értelmében több mint 100 mozambiki kommandóست képeztek ki, javítva képességeiket a harctéren.⁶⁵ Emellett még Portugáliát kell kiemelni a Mozambikkal folytatott kétoldalú együttműködést illetően, mert egy 80 fős portugál katonai egység nyújt képzést a mozambiki katonáknak a felkelőkkel való hatékonyabb szembeszállás, illetve a hírszerzés fejlesztése terén. A megállapodás értelmében ez a program 2026-ig tart.⁶⁶

Végül 2021. november 3-án az EU csatlakozott a segítségnyújtáshoz, és november 19-én további 40 millió eurót különített el Mozambik védelmi szektorának támogatására.⁶⁷ Az Európai Unió Mozambiki Képzési Missziója (European Union Military Training Mission in Mozambique – EUTM Mozambique) 11 egységet képez ki, a mozambiki haditengerészet öt századát Katembében és a hadsereg különleges erőinek hat századát Chimoióban.⁶⁸

KÖVETKEZTETÉS

A bevezetőben ismertetett kérdés az volt, hogy a külső, elsősorban a ruandai beavatkozás elég-e a térség olyan szintű stabilizálásához, hogy a Total visszatérjen. A korábban kifejtett folyamatok alapján egyértelmű választ nem lehet adni. Véleményem szerint ezt két részre kell bontani. A ruandai és az SADC által küldött katonák képesek lehetnek annyira visszacsorítani az ASWJ-t, hogy a Total visszatérjen, és beinduljon a kitermelés. A stabilizálódás már egy külön kategória. A külső katonai beavatkozás csak ideiglenes és felszínes eredményeket tud elérni. Ahhoz, hogy hosszabb folyamatokról beszéljünk, a nemzetközi erőknek hosszú ideig kell Cabo Delgadoiban állomásozniuk. A fő cél a gazdasági, az etnikai és a vallási – akár az iszlámon belüli – szakadék orvosolása, ami a kormány feladata. A helyiek bizalmatlanok a mozambiki hadsereggel szemben, de ugyanez igaz az államapparátusra is. Mindenekelőtt ezt a viszonyt kell normalizálni, és ehhez különféle felzárkóztató programok kellenek. Erre egy megoldás lehet a 2020 márciusában létrehozott Északi Integrált Fejlesztési Ügynökség (Northern Integrated Development Agency – NIDA), amelynek feladata a humanitárius segítségnyújtás koordinálása, a gazdasági felzárkóztatás, valamint a fiatalok foglalkoztatásának támogatása.⁶⁹

⁶⁴ U.S. Government Provides Military Training to Mozambican Marines. U.S. Embassy in Mozambique, 15. 03. 2021. <https://mz.usembassy.gov/u-s-government-provides-military-training-to-mozambican-marines/> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁶⁵ U.S. Government Provides Additional Military Training to Mozambican Armed Forces. U.S. Embassy in Mozambique, 11. 08. 2021. <https://mz.usembassy.gov/u-s-government-provides-additional-military-training-to-mozambican-armed-forces/> (Letöltés dátuma: 2022. 04. 14.)

⁶⁶ Portugal to send another 60 troops to Mozambique on training mission. Reuters, 10. 05. 2021. <https://www.reuters.com/world/africa/portugal-send-another-60-troops-mozambique-training-mission-2021-05-10/> (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁶⁷ European Peace Facility: Council adopts assistance measure worth €40 million for Mozambique. European Council, 19. 11. 2021. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/11/19/european-peace-facility-council-adopts-assistance-measure-worth-40-million-for-mozambique/> (Letöltés időpontja: 2022. 11. 01.)

⁶⁸ About European Union Training Mission in Mozambique. EEAS, 04. 01. 2022. https://www.eeas.europa.eu/eutm-mozambique/about-european-union-training-mission-mozambique_?s=4411 (Letöltés időpontja: 2022. 04. 14.)

⁶⁹ Stemming the Insurrection in Mozambique's... i. m. 28.

Ez viszont egy hosszú távú folyamat, de szükséges, hiszen amíg nem kínálnak a munkanélküli fiataloknak más opciót, addig a dzsihadizmus tűnik az egyetlen lehetőségnek a szegénységből történő kitörésre, így az ASWJ támogató bázisa nem szűnik meg, vagy nem fogyatkozik meg annyira, hogy a működésében komoly problémák merüljenek fel. Viszont ez a megoldás éveket vesz igénybe, amihez elengedhetetlen az, hogy a földgáztermelés beinduljon, extra bevételt hozva Mozambiknak az ilyen célú programok finanszírozásában. Katonai szempontból pedig olyan egységekre van szükség a hadseregen belül, amelyek képesek hatékonyan felvenni a versenyt a gerillaharcmodorral szemben. Ehhez megfelelő képzés szükséges külföldi segítséggel, másrészt Cabo Delgadoból kellene toborozni a katonákat, akiknek sokkal nagyobb tapasztalatuk lenne a terepviszonyokat illetően. Ehhez is évek kellene, addig pedig úgy tűnik, a külföldi csapatok tudják garantálni azt a relatív stabilitást, ami elég lehet a Totalnak a visszatéréshez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- About European Union Training Mission in Mozambique. EEAS, 04. 01. 2022. https://www.eeas.europa.eu/eutm-mozambique/about-european-union-training-mission-mozambique_en?s=4411
- About the project. Mozambique LNG, 2022. <https://mzlmg.totalenergies.co.mz/en/about-mozambique-liquefied-natural-gas-project>
- Bekoe, Dorina A. – Burchard, Stephanie M. – Daly, Sarah A.: *Extremism in Mozambique: Interpreting Group Tactics and the Role of the Government's Response in the Crisis in Cabo Delgado*. Institute for Defense Analyses, 03. 2020. <https://www.ida.org/-/media/feature/publications/e/ex/extremism-in-mozambique-interpreting-group-tactics-and-the-role-of-the-governments-response/d-13156.ashx>
- Bukarti, Bulama – Munasinghe, Sandun: *The Mozambique Conflict and Deteriorating Security Situation*. Tony Blair Institute for Global Change, 06. 2020. https://institute.global/sites/default/files/2020-06/Tony%20Blair%20Institute%2C%20The%20Mozambique%20Conflict%20and%20Deteriorating%20Security%20Situation%2C%2019%20June%202020_3.pdf
- Civil Society Observatory of Illicit Economies in Eastern and Southern Africa. Global Initiative, Risk Bulletin, Issue 7, 04–05. 2020. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/05/GI-Risk-Bulletin-007-04May1845-proof-5.pdf>
- Columbo, Emilia: *Northern Mozambique at a Crossroads – Scenarios for Violence in the Resource-rich Cabo Delgado Province*. CSIS, 10. 2019. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/191018_Columbo_NorthernMozambique_WEB.pdf
- Country: Mozambique – Provinces. Joshua Project, 2022. <https://joshuaproject.net/countries/mz>
- De Beaupuy, Francois – Burkhardt, Paul – Nhamirre, Borges: *Total Suspends Mozambique LNG Temporarily on Security Threat*. Bloomberg, 26. 04. 2021. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-04-26/total-suspends-mozambique-lng-indefinitely-on-security-threat>
- dos Santos, Francisco Almeida: *War in resource-rich northern Mozambique – Six scenarios*. CMI Insight, 05. 2020. <https://www.cmi.no/publications/file/7231-war-in-resource-rich-northern-mozambique-six-scenarios.pdf>
- European Peace Facility: Council adopts assistance measure worth €40 million for Mozambique. European Council, 19. 11. 2021. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/11/19/european-peace-facility-council-adopts-assistance-measure-worth-40-million-for-mozambique/>
- Faria, Paulo Conceição João: *The rise and root causes of Islamic insurgency in Mozambique and its security implication to the region*. IPSS. Volume 15, 2021. <https://media.africaportal.org/documents/Policy-Brief-The-rise-and-root-causes-of-Islamic-insurgency-in-Mozambique-1.pdf>
- Gartenstein-Ross, Daveed – Chace-Donahue, Emelie – Clarke, Colin P.: *The Evolution and Escalation of the Islamic State Threat to Mozambique*. Foreign Policy Research Institute, 13. 04.

2021. <https://www.fpri.org/article/2021/04/the-evolution-and-escalation-of-the-islamic-state-threat-to-mozambique/>
- Habibe, Saide – Forquilha, Salvador – Pereira, João: *Islamic Radicalization in Northern Mozambique – The Case of Mocimboa da Praia*. IESE Scientific Council, 09. 2019. https://www.iese.ac.mz/wp-content/uploads/2019/12/cadernos_17eng.pdf
 - Hamming, Tore Refslund: *The Islamic State in Mozambique*. Lawfare, 24. 01. 2021. <https://www.lawfareblog.com/islamic-state-mozambique>
 - Hanlon, Joseph: *Mozambique insurgency: Rwanda leads the fightback*. BBC, 06. 08. 2021. <https://www.bbc.com/news/world-africa-58079510>
 - Lister, Tim: *Jihadi Insurgency in Mozambique Grows in Sophistication and Reach*. CTC Sentinel, Volume 13, Issue 10, 10. 2020, 35–45. <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2020/10/CTC-SENTINEL-102020.pdf>
 - Makonde in Mozambique. Joshua Project, 2022. https://joshuaproject.net/people_groups/13427/MZ
 - Matsinhe, David M. – Valoi, Estacio: The genesis of insurgency in northern Mozambique. Institute for Security Studies (ISS), Southern Africa Report 27, 10. 2019. <https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/sar-27.pdf>
 - Mozambique and the Fight Against Insurgency. Global Risk Insights, 08. 02. 2021. https://globalriskinsights.com/2021/02/too-many-mercenaries-in-mozambique/?fbclid=IwAR199gy2YfqRr5GfnQgXpBZoLiOhn5B_4fAHiBofMdwKjvPUPb33pkeXdqQ
 - Mozambique Overview. The World Bank. <https://www.worldbank.org/en/country/mozambique/overview#1>
 - Mukwakwa, Pezu C.: *Mozambique Conflict Insight*. IPSS – Institute for Peace and Security Studies. Vol. 1, 04. 2020. <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/2021-04/MOZAMBIQUE-Conflict-Insights-vol-1-Conflict-Insight-and-Analysis-1.pdf>
 - Mwani in Mozambique. Joshua Project, 2022. https://joshuaproject.net/people_groups/13902/MZ
 - Nhamirre, Borges: *Will foreign intervention end terrorism in Cabo Delgado?* Institute for Security Studies, 05. 11. 2021. <https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/policy-brief-165.pdf>
 - Portugal to send another 60 troops to Mozambique on training mission. Reuters, 10. 05. 2021. <https://www.reuters.com/world/africa/portugal-send-another-60-troops-mozambique-training-mission-2021-05-10/>
 - Rwanda, Mozambique forces recapture port city from rebels. Al Jazeera, 08. 08. 2021. <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/8/rwanda-mozambique-forces-recapture-port-city-from-rebels>
 - Southern African Development Community. <https://www.sadc.int/>
 - Stemming the Insurrection in Mozambique’s Cabo Delgado. International Crisis Group, Report No. 303, 11. 06. 2021. <https://icg-prod.s3.amazonaws.com/303-mozambique-cabo-delgado%20%281%29.pdf>
 - Sukhankin, Sergey: *Russian Mercenaries Pour Into Africa and Suffer More Losses (Part One)*. Eurasia Daily Monitor, Volume 17, Issue 6, 21. 01. 2020. https://jamestown.org/program/russian-mercenaries-pour-into-africa-and-suffer-more-losses-part-one/?fbclid=IwAR3_XbVGR_D-zd9sDbficTUdLVoyFjN2nI3ETu5c5v_e5EqDBRFh20TODc
 - U.S. Government Provides Additional Military Training to Mozambican Armed Forces. U.S. Embassy in Mozambique, 11. 08. 2021. <https://mz.usembassy.gov/u-s-government-provides-additional-military-training-to-mozambican-armed-forces/>
 - U.S. Government Provides Military Training to Mozambican Marines. U.S. Embassy in Mozambique, 15. 03. 2021. <https://mz.usembassy.gov/u-s-government-provides-military-training-to-mozambican-marines/>
 - Violence in Cabo Delgado: “Many have seen dead bodies along the way”. Medecins Sans Frontiers, 02. 04. 2021. <https://www.msf.org/violence-cabo-delgado-many-have-seen-dead-bodies-along-way>

- Warner, Jason – O’Farrell, Ryan – Nsaibia, Héni – Cummings, Ryan: *Outlasting the Caliphate: The Evolution of the Islamic State Threat in Africa*. CTC Sentinel, Volume 13, Issue 11, 11–12. 2020, 18–33. <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2020/11/CTC-SENTINEL-112020.pdf>
- Why Mozambique invited foreign troops to fight its jihadists. *The Economist*, 12. 08. 2021. <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2021/08/12/why-mozambique-invited-foreign-troops-to-fight-its-jihadists>

Az űrorvostan alapjai

Az űrutazás a 21. században már idővel elérhető lesz minden ember számára. Éppen ezért fontos, hogy jobban megismerjük, megértjük és tovább bővítsük az űrről szerzett ismereteinket. A Springer Nature kiadónál eredetiben angol nyelven megjelent könyv magyar nyelvű kiadásának köszönhetően az olvasók megismerhetik az űrorvostan alapvető aspektusait, kihívásait, megoldásra váró kérdéseit, és inspirációt kaphatnak belőle azok, akik az űrlettudományokkal szeretnének foglalkozni. A kötet olvasmányosan mutatja be az 1961 és 2010 közötti űrrepülések alatt és után végzett élettudományi kísérletek eredményeit.

Szerző: Gilles Clément
Megjelenés éve: 2022
kartonált
412 oldal

5250 Ft

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Fillér utca 14.) vásárolható meg.

